

sel. Overdag moesten zij in die tent blijven, tenzij er werk voor hen was: het legen en schoonmaken van de wc-tonnen. Werd dat niet nauwgezet gedaan, dan moesten zij met hun tong de verdere reiniging verrichten. Spoedig waren ze zo uitgehongerd dat ze boombladeren en ongekoekte aardappelschillen aten – dysenterie was het gevolg. ‘Verrekken zullen ze, dat vuil!’ placht Diepgrond te zeggen, wanneer gevangenen hem (in strijd met het verbod, zich met de Joden bezig te houden) op de noodtoestand in de leger tent wezen. ‘Ik sta’ (wij citeren de beschrijving door een niet-Joodse gevangene die later uit Heerte ontsnapte)

‘op het appèl des middags op mijn eten te wachten met mijn gezicht naar meergenoemde tent gekeerd en zie een van de bewoners naar buiten komen met zijn hand op zijn buik geklemd. Het is Salomons, een klein Joodje. Ook hij heeft te veel aardappelschillen gegeten en moet dit nu berouwen. Maar wat doe je als je honger hebt?

Ik zie hem in de richting van het privaat voortstuntelen, hij kan haast niet meer lopen. Van tijd tot tijd moet hij zich aan een boompje vasthouden. Dan gebeurt het en zijn tocht naar de bewuste plaats is al niet meer nodig. De SS-ploert die het ziet gebeuren¹, loopt op hem toe. Het angstige Joodje kijkt en in zijn blik ligt een bede om vergiffenis, maar de schoft grijpt toe en laat Salomons het ontijdig verlorene oplikken door hem met zijn gezicht er door te wrijven. ‘Vuile drekkige Jood’, zegt hij, ‘je zult je vuil zelf opvreten.’ Het overige kader, dat bij het appèl aanwezig is, brult van het lachen. Een van hen zegt: ‘Zullen we eens een geintje met die krenge uithalen?’ Een algemeen ‘hoera’ is het antwoord op dit voorstel. Twee opzichters gaan reeds de tent binnen en met de gummistok worden de gemartelden naar buiten geslagen. Verschillenden smeken om genade, maar er wordt om gelachen en het bevel om zich naakt uit te kleden, hebben ze reeds ontvangen. Als het naar de zin van de SS’ers niet snel genoeg gaat, worden de lompen hun van het lijf gerukt. Daar staan ze voor ons, naakt en uitgeteerd tot op het been. ‘Bestaat er dan geen God?’ hoor ik achter mij fluisteren en het is de zoon van een predikant, die deze vraag in mijn oor lispelt. ‘Op jullie knieën’, is het volgende bevel en dan worden de geplaagde Joden zodanig met elkaar in aanraking gebracht, dat steeds de neus van de ene zich bevindt in de anus van de man die voor hem gekniel ligt. Het is een dieptreurig gezicht en ik had het de allergevoenste zaak van de wereld gevonden als God op dat moment Zelf had ingegrepen en de ellendelingen had verdeeld.

... ‘En nu’ (er volgde een knetterende vloek) ‘kruipen, driemaal het kamp rond.’ De man, aan het hoofd van twaalf Joden, zette zich in beweging en de droevige slang volgde hem . . . Intussen ging het naar de zin van de organisatoren van deze misselijke vertoning niet snel genoeg en om beurten lieten ze de

¹ Het begrip ‘SS’ is hier ten onrechte gebruikt.